

Karhumäen vaiheita ennen ja nyt

*Äänisen pohjoisäyrähille
kohonnut on Karhumäki,
ain' on altis tuulille, tuiskuille
myös sodan kirot koki.*

Sodan kirotkaan vuosina 1941-44 eivät kuitenkaan vetäneet vertoja traagisuudessaan sille, mitä Karhumäen seuduilla koettiin jo ennen sotaa. Niihin elettyihin kokemuksiin aioin nyt tässä kirjoituksessani kajota.

Elämä Karhumäessä ei tänäänkään ole ruusuista, kun sen laatua mitataan vaikkapa eläkeläisten saamalla kuukausiruplilla (250 - 600 rpl = 62 - 120 markkaa). Yleistä kaupunki-ilmettäkään ei voi kehua, mutta maisemat ovat yhä entisensä: upea, ylistettävä korkeineen mäkiineen, jokineen ja hiekkarantoinen taustanaan Äänisen ulappa.

Kaupoissa näytti olevan runsaasti laadukasta tavaraa, mutta ostajia oli harvassa. Kaupunkikävelyllä ihmettelin, ihailin ja ihastuin nuorten naisten tyylikkääseen pukeutumiseen ja ryhdikkääseen esiintymiseen kadulla. Sellainen eleganssi ja uljuus on meikäläisestä kaupunkikuvasta kadonnut ulkomailta tuotuuin krääsänsä.

Parasta havaittavaa siellä on kuitenkin kehityksen tuoma vapautunut ilmapiiri. Se oli aistittavissa näissä ankeissa oloissa elävien ihmisten kasvoilta, vaikka pelote, vanha vankila torneineen ja niissä seisovine ohranoineen on yhä samalla paikalla kaupungin itäreunassa, pääväylän varrella niin kuin se oli ennen sotaakin. "Asiakkaat" ovat siellä nykyään eri systistä kuin ennen.

Karhumäen museo toimii ränsistyvän palatsin itäsiivessä. Kokoelmien esinemäärä on noin 8 000. Ne on koottu pääasiassa Karhumäen piirin alueelta, joka on Karjalan suuri. Siihen liitettiin nimittäin 1950-luvulla Seesjärven piiri, jonka keskuksena oli Paatene sekä Aunuksen niemi, johon kuuluu mm. Kizin museosaari.

Museonjohtaja Sergei Koltirin kertoi meille auliisti ja asiantuntevasti museostaan, esillä olevasta kokoelmasta ja siihen liittyvästä historiasta. Vuosittain näyttelyteema vaihtuu kokonaan tai osittain. Pari vuotta sitten esillä oli karjalaiskylien maa- ja kotitalousesineistöä, mm. arvokkaita ja taidokkaita naisten käsitöitä.

Nyt museo esittelee lähi-

Karhumäen museonjohtaja Sergei Koltirin esittelee kaupungin pienoismallia. Ennen täällä oli 12 suihkulähdettä, nyt ei yhtään toimivaa, hän toteaa.

aluetta koskevaa tai sivuavaa historiaa. Osa - pahin osa - on lähihistorian traagisia tapahtumia, joita kuunnellussa vähäininkin tukka nousee pystyyn. Ja miksi? Siksi, koska Karjalassa on toteutettu kaksi maailman nopeinta suururakkaa, mitä rakentamiseen tulee.

Jo tsaari Nikolai II:n aikana 1915-17 valmistui rautatie Vologdasta Muurmanskiin, huikkea matka, 1 400 kilometriä vajaan kahdessa vuodessa. Vielä huikeampana on pidettävä Stalinin alulle panemaa urakkaa, Vienanmeren-Äänisen kanavan rakentamista vuosina 1931-33.

□ □

Kanava, pituudeltaan 225 kilometriä, valmistui vajaan 20 kuukaudessa. Sulkuja on 19, patoja 15, vedensulkijaputkia 12 ja suojarahat 49. Vertailun vuoksi mainittakoon Panaman kanava (pituus 80 kilometriä). Sitäkään rakennettaessa ei velttoiltu, mutta silti työ kesti 25 vuotta. Olkoonkin, että se on kaksisuuntainen.

Hintavertailuja on mahdollon tehdä tai työtunteja laskea, mutta Venäjän mahtimiesten Nikolai II:n ja Stalinin urakkakilpailu päättyi isä Josef in selvään voittoon, ainakin jos se mitataan ihmisuhrien määrällä.

Stalinin kanavaa rakennettaessa heinäkuussa 1932 oli työhön orjuutettu 120 000 vankia. Monien kohtaloksi koitui siellä kuolema. Kokonaisia perheitä tuhottiin pakkotyöllä. Kanavan rakennustyö tehtiin pääasiassa käsin, erittäin alkeellisilla välineillä: niitä ja ihmisluuta on myöhemmin löydetty kanavan betoniseiniä korjattaessa. Työmotivaatiota haluttiin nostaa opilla "Tee työtäs laulellen..." Siksi kanavatyömaalla liikkui puhallinorkesteri aamusta iltaan tuulessa, tuiskussa ja pakkasesakin, vaikka jäätyvin sormin. Kanavan tultua valmiiksi kapellimestaria ei enää tarvittu; hän katosi kuin tuhka tuuleen.

Lisää synkkiä uutispilviä nousi Karhumäen ylle vuosina 1937-38. Noina terrorin vuosina surmattiin täällä monia tuhansia ihmisiä. Sandarmohin metsikössä noin 20 kilometriä Karhumäestä Poventsaan päin ammuttiin yli 8 000 vangittua, joukossa runsaasti karjalaisia, inkeriläisiä ja suomalaisia.

□ □

Yksi tappomääräys on nähtävissä museon seinällä. Se on päivätty 16.10.1937 ja se on sinetöinyt 1 116 ihmisen kohtalon. Viisi näistä menehtyi pelosta jo matkalla mestauspalkalle.

Olivatko nämä Artemjev, Ivanov, Romanov, Kataja ja tuhannet muut, jotka laahustivat Karhumäestä sidotuin käsin murheiden laaksoon ja polvistuivat sinne jo valmiiksi kaitvutuihin joukkohautoihin taakaapäin ammuttaviksi, olivatko he todella rikollisia? Nyt uskaltaen sanoa ääneen: he eivät olleet! He olivat vainoharhaisten ja moraalittomien johtajien uhreja.

Menneisyys on avain tähän päivään, kuuluu eräs viisus. Onko se vain, jolla historian perintöarkkuja avataan tänään ja huomenna? Onko niiden sisältö kenties vieläkin kuvottavampi kuin eiliset ovat olleet.

Lukiessamme edelläolevia tietoja ei arvioillemme tekojen moraalittomuudesta jää juuri vaihtoehtoja. Kyseiset teot eivät kuitenkaan ole maailmanhistoriassa ainoita eivätkä ainutlaatuisia: Niitä on aina ollut ja tulee aina olemaan, valitettavasti. Muistakaamme vaikkapa Auschwitz, Vietnam, Indonesia, Afrikan mustien kärsimykset, kotoiset noitavainot ja tämän päivän Serbia. Voidaan kysyä, eikö ihmiskunta johtajineen ole niistä oppinut. Eipä juuri.

VALDE LARINMAA